

CELS GOMIS I LA SEVA LLETRA PER A «ELS SEGADORS»

Salvador Palomar

La lletra actual de l'himne nacional català fou escrita el 1899 per Emili Guanyavents. Efectivament, la cançó popular nascuda arran dels fets històrics de 1639-1640 i divulgada, a finals del segle XIX, per Manuel Milà i Fontanals, qui la publicà al seu *Romancerillo Catalán*, el 1882 va esdevenir l'himne nacional català, amb diverses transformacions en la seva lletra a partir de 1892. El 10 de juny de 1899, la revista *La Nació Catalana* convocà un concurs per dotar l'himne amb una nova lletra. Es tractava, com recollien les bases, de premiar «la mellor composició en vers que, simbolisant en valentas estrofas las aspiracions nacionalistas de Catalunya, s'adapti bé a la melodia popular coneguda ab el nom de *Los Segadors*», transmetent «els desitjos que sent Catalunya de reconquerir sa personalitat perduda y que ab son esfors la deslliurin del jou que avuy sofreix».¹

Com Guanyavents, Gomis formà part d'un grup d'intel·lectuals propers al federalisme i a l'anarquisme que maldaren per bastir un catalanisme progressista al tombant dels segles XIX i XX. Llibertaris i activistes culturals, pioners de l'excursionisme científic i apassionats del saber, foren els representants d'una forma d'entendre la catalanitat –i la cultura popular– que no fou possible. Van treballar amb Valentí Almirall, amb la voluntat de transformar un moviment, el de la Renaixença, que, malgrat les discrepàncies, els apareixia com l'única cultura catalana. Eren personatges com Josep Lluís Pellicer, Cels Gomis, Eudald Canibell o Emili Guanyavents, que van col·laborar al *Diari Català* i es van reunir, ben aviat, al primer nucli de *L'Avenç*.

Cels Gomis i Mestre és un personatge singular en la història dels moviments socials, el catalanisme i la recerca folklòrica a l'Estat espanyol, en la cruïlla entre l'interès per la cul-

ARXIU MUNICIPAL DE REUS

tura popular i les aspiracions d'emanipació social de les classes treballadores. Nascut a Reus (Baix Camp) el 1841, va estudiar a Madrid, on es traslladà la seva família, i retornà a Catalunya, el 1862, per treballar com a enginyer de ferrocarrils, desenvolupant posteriorment la seva tasca arreu de la geografia peninsular. La seva relació constant amb les classes populars –com els pagesos esdevinguts proletaris, a jornal, en la construcció del ferrocarril– motivà la seva presa de consciència. El seu pensament s'orientà primer cap el republicanisme federal –participà en la Revolució de 1868, on conegué Valentí Almirall, amb qui va mantenir una llarga relació– i després cap a l'anarquisme, esdevenint un dels difusors de les idees de l'Associació Internacional de Treballadors. Allunyat de les posicions més violentes de l'anarquisme en el canvi de segle i vinculat a cercles catalanistes propers a la Renaixença, Cels Gomis constitueix un exemple

paradigmàtic d'un catalanisme laic, industrial, popular i obrerista, sistemàticament ignorat per aquells que han volgut identificar cultura popular amb tradicions pietoses, pairalisme i conservadorisme agrari.

Escriptor prolífic, va publicar desenes de llibres i centenars d'articles, amb un ampli ventall de temàtiques, des de la divulgació científica fins a les qüestions socials, passant per l'excursionisme, la poesia, les creences folklòriques o la literatura oral. Va preparar també diversos manuals escolars, emprats com a llibre de text en escoles racionalistes, i col·laborà en la *Geografia de Catalunya* de Carreras Candi.

Amic i company d'Emili Guanyavents, tots dos participen en el Certamen Socialista que convoca el 1885 el Centre d'Amics de Reus, una trobada a cavall entre un congrés per debatre objectius i estratègies del moviment obrer i uns jocs florals anarquistes. L'acte acabà amb

una lectura de poesies, on Gomis hi recita «La pàtria de l'home», una composició d'exultant internacionalisme cultural que acaba:

Lo jorn en què los homes germans
[sian,
ja més fronteres en lo món hi haurà,
i la pàtria del'hom, per únichs límits,
l'espai que la rodeja ne tindrà.²

Guanyavents hi aportà una poesia en castellà, «Capitis pena», un text contra la pena de mort que, més d'un segle després, conserva tota la seva força.

El catalanisme de Cels Gomis restà entre un anarquisme dominant que refusava els nacionalismes com a ideologia burgesa i feia d'Espanya el seu únic referent geogràfic, i el conservadorisme joc floralesc i catòlic, en el difícil espai d'un catalanisme popular i progressista, obert al món i crític amb els essencialismes religiosos o culturals.

Un exemple que il·lustra prou bé el posicionament ideològic de Gomis vers el catalanisme és la resposta que dona al general Ginestà Punset quan aquest li escriu, el 28 d'agost de 1899 –en paper de *La Veu de Catalunya*–, demanant-li, com a president de l'Agrupació Folklorica, una nova lletra per a l'himne *Els Segadors*:

Molt sr. meu: Suposant que estarà enterat que alguns catalanistes residents en aquesta capital han obert un concurs pera premiar la lletra que mellor s'avinga a la cansó popular *Los segadors* per a sustituir-la a l'actual y fer-ne un himne nacional català, m'he pres la llibertat de dirigir-me a V. per a que's digni lo més prompte possible enviar-me per escrit lo seu parer.

Lo que m'indueix a fer-li tal petició es l'haber de donar, dintre pochos dias, unas conferèncias en l'Agrupació Folk-lòrica, de la que m'honro sent-ne president, sobre lo indicat y com que en ella voldria fer-hi constar los parers de les personas que dintre la literatura y catalanisme sobresurten, per eix motiu me veig obligat a molestar-lo.

A més de donar d'aquest modo importància a mon treball, tindrè l'orgull de guardar com a gran joya la carta per V. autografiada.

Esperan se dignarà contestar, quedo de V. a.a.s.s.»³

La resposta de Cels Gomis –carregada de reflexions ideològiques que expliciten sense ambigüitat com entén el catalanisme– declina l'oferiment:

Sr. D. General Ginestà i Punset:
¿Què vol que em sembli, amic Ginestà, del certamen per a premiar una composició poètica que s'adapti a la música dels Segadors i sigui un crit de guerra contra Castella? Que no en sortirà res de bo.

Les poesies fetes per encàrrec sempre són dolentes. Ademés, predicar avui l'odi contra un altre poble, sigui el que sigui, sols perquè els governs que parlen la seva llengua ens maltracten, és senzillament un absurdo.

Lo nou cant dels Segadors, si algun dia es fa, serà contra tots los governs, puix tots ho fan malament. Serà un crit d'odi i de venjança contra tots los que «tallen el bacallà», dispensi'm lo modisme, tant si ho fan a Madrid com a Barcelona.

I al parlar aixís no es pensi pas que jo sigui enemic de l'autonomia de Catalunya, ans al contrari: la vull tan àmplia que de segur que se n'esgarrifarien fins los que lluiten en les files més avançades del catalanisme. Per a mi s'ha de començar per l'autonomia individual dins de cada poble, per la de cada poble, dins de cada regió o enconstrada natural, i acabar per la de cada enconstrada dins de cada nació. Per a substituir Barcelona i Madrid i la de la brutícia d'aquí a la d'allí, no val la pena de canviar l'ordre de coses actual.

Aprofita aquesta ocasió per a repetir de V. affm. amic i ss. q.b. s.m.⁴

D'aquest concurs va sorgir, doncs, el text combatiu escrit per Emili Guanyavents, un altre catalanista d'arrels llibertàries.

Cels Gomis havia declinat l'oferiment d'escriure la lletra però, malgrat tot, no es va resistir a fer-ho. El seu himne, amb un to burlesc i crític, reflecteix un cop més la seva actitud respecte de la religió i que suposem que mai arribà a publicar enlloc:⁵

Barcelona, ciutat gran
qui t'ha vist y qui 't veu ara!
Vas cremar dotze convents...
y n'has fet dos-cents quaranta.

*Bon cop de fals,
los qui encara sigueu hòmens,
bon cop de fals!*

Abans los teus concellers
al mateix rey feyan cara
y avuy tots devant de un bisbe
baixan servils la mangala.

Bon cop de fals...

Abans los teus menestrals
los seus béns ne defensavan,
y avuy tot s'ho deixan pèndrer
ab una paciència santa.

Bon cop de fals...

N'està prohibit lo captar
als vells, donas y quitxalla,
mes de monjas y de frares,
n'hi ha tot un femer que captan.

Bon cop de fals...

Abans los nostres obrers
cantaven fent barricadas
y avuy cantan a la iglésia
per fer plaer a las beatas.

Bon cop de fals...

Abans lo nostre jovent
per un no res s'indignava,
y avuy d'un grapat de brètols
n'aguanta mut las totxadas.

Bon cop de fals...

Barcelona, qui t'ha vist,
qui t'ha vist y qui 't veu ara!
Ahir tan plena d'orgull,
avuy tan degenerada!

Bon cop de fals...

Segadors y dalladors
esmoleu las fals y dallas,
que si no seguem arreu,
se'n riuran tots de nosaltros.

Bon cop de fals...

El text acaba amb la indicació:

Aquesta cançó n'és treta
per un vell de xexanta anys,
que fins vergonya se'n dona
que hos digueu catalans.⁶

El text de Cel Gomis pot ser vist poc més que com un divertiment, però reflecteix prou bé els grans trets del seu pensament en un moment que, per edat, ja és prou lluny del dia a dia dels moviments socials i ha esdevingut un observador crític de la realitat mesella del país. La nació, segons Gomis, es podia bastir –s'havia de bastir– des de la lluita social i el treball diari, i no des dels essencialismes mítics: per ell, el folklore és coneixement i la nació és fruit del moment, del cada dia, no del que fou –si és que fou– en el passat.

Notes

1. *La Atlàntida*, núm. 104, 9/9/1899, p. 4. Per a la història de l'himne nacional català, veg. MASSOT, J.; PUEYO, S.; MARTORELL, O. *Els segadors, himne nacional de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1983.
2. *Certamen Socialista*. Reus: Impremta de Pere Ortega, 1885.
3. Arxiu Municipal de Reus. Fons Cels Gomis.
4. *La Atlàntida*, núm. 104, 9/9/1899, p. 7.
5. El text manuscrit original es conserva a l'Arxiu Municipal de Reus, Fons Cels Gomis.
6. L'escrit està datat el 6 de maig de 1900.

